

τρον Σκιών (από μη Θεσσαλούς καλλιτέχνες) στην Θεσσαλία» (σσ. 208 εξ.) και κεφάλαιο δωδέκατο, «Μεταπολεμικοί Θεσσαλοί (κυρίως Καρδιτσιώτες) Καραγκιοζοπαίχτες» (σσ. 212 εξ.), κεφάλαιο δέκατο τρίτο «Ενδιαφέρουσες εκδηλώσεις Θεάτρου Σκιών στην Θεσσαλία (1980-2006)» (σσ. 241 εξ.). Όπως έχω τονίσει με την ευκαιρία της δημοσίευσης της μονογραφίας καθώς και άλλων σχετικών εργασιών του συγγραφέα, η συγκέντρωση στοιχείων για το επαρχιακό θέατρο σκιών είναι συνήθως ιδιαίτερα δυσχερές, γιατί δεν θεωρήθηκε από τους συντάκτες των τοπικών εφημερίδων φαινόμενο άξια αναφοράς (όπως οι ερασιτεχνικές παραστάσεις του σχολείου π. χ. ή του ωδείου). Όπως πάντα η πλούσια εικονογράφηση των μελετημάτων του κ. Βογιατζή κάνουν και μόνο το ξεφύλλισμα μια ξεχωριστή απόλαυση η οποία μας μεταφέρει σε μιαν άλλη εποχή.

ΒΑΛΤΕΡ ΠΟΥΧΝΕΡ

ΠΑΝ. Μ. ΚΟΥΤΣΚΟΥΔΗΣ (επιμ.)

Ανέσπερο φως στο μετερίζι του λαϊκού πολιτισμού, Πνευματικό Κέντρο Αναγνωστήριο Αγιάσου «Η Ανάπτυξη», Μυτιλήνη 2006, 214σ., πολλές εικ., ISBN 960-85748-1-1.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ Ι. ΚΑΡΑΜΙΧΑΛΕΛΗ

Το θέατρο στη Λέσβο, έκδοση της ίδιας, Αθήνα 2007, 224σ., εικ.

Με συγκίνηση παρουσιάζω δύο εργασίες που αφορούν το θέατρο στη Μυτιλήνη, συγκίνηση γιατί μαρτυρούν, πως υπάρχουν και νέοι άνθρωποι που αγαπούν τον τόπο τους και αντιστέκονται στην κακώς εννοούμενη παγκοσμιοποίηση, στην πιο μικρή κλίμακα της στενότερης πατρίδας, που συχνά διαφοροποιείται και από την εθνοκεντρική επιπεδοποίηση σε πανελλήνια κλίμακα. Το ένα είναι ένα λεύκωμα του γνωστού συλλόγου «Η ανάπτυξη», έτος ιδρύσεως 1894, της Αγιάσου, ορεινού χωριού της Λέσβου γνωστού για το θεαματικό καρναβάλι του, έκδοση αξιόσεων, που χρηματοδοτήθηκε από του Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (2000-2006, μέτρο 7.9.3 «Ενθάρρυνση των τουριστικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων...»), - μακάρι παντού να πιάσουν τα χρήματα τόπο με τέτοιο τρόπο, - το άλλο μια ερευνητική και εκδοτική πρωτοβουλία μιας αποφοίτου του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών, που με αφορμή κάποια θεατρολογικά μαθήματα ανακάλυψε τον τόπο καταγωγής της, τη θεατρική του παράδοση, ενθουσιάστηκε και ενέσκηψε στο εγχείρημα να τον ανασύρει από τη λήθη. Τη σημασία αυτών των τοπικών μελετών για μια χωροτογράφιση της θεατρικής δραστηριότητας στην Ελλάδα έχω τονίσει πολλές φορές (βλ. Β. Πούχνερ: «Το θέατρο στην επαρχία», *Το θέατρο στην Ελλάδα. Μορφολογικές επισημάνσεις*, Αθήνα 1992, σσ. 331-371), κι όσο μπορώ να κρίνω, αυτές οι εκκλήσεις είχαν και κάποια θετικά αποτελέσματα.

Το λεύκωμα για την Αγιάσο βέβαια έχει ευρύτερη σκοπιμότητα, αλλά το θέατρο καταλαμβάνει εξέχουσα θέση. Ξεκινάει με την Τουρκοκρατία και την ίδρυση του Αναγνωστηρίου το 1894 (σσ. 9 εξ.), το ιστορικό του χωριού, τα πρώτα βήματα του σωματείου, την περίοδο της Τουρκοκρατίας 1894-1912, την περίοδο της απελευθέρωσης 1912-1946, την επανίδρυση του Αναγνωστηρίου 1952, κτιριακή υποδομή, βιβλιοθήκη, πινακοθήκη, λαογραφικό μουσείο κτλ. Στο κεφάλαιο «Στόχοι και δραστηριότητες» (σσ. 29 εξ.) πρώτο θέμα είναι

το θέατρο: η πρώτη θεατρική παράσταση στην Αγιάσο είναι η *Βαβυλωνία* το 1879, μετά τον Πρώτο παγκόσμιο πόλεμο παίζουν τακτικά κάθε χρόνο (Περρεσιάδη, Λάσκαρη, Μισιτζή, Κορομηλά κτλ.), αλλά μισούνται και το ρεπερτόριο των Αθηνών: 1929 και 1938 *Το στοιχείο του πύργου* (*Ahnfrau* του Grillparzer), και το 1936 το νατουραλιστικό *Το χαλασμένο σπίτι* του Μελά. Παρουσιάζονται οι μορφές των ερασιτεχνών σκηνοθετών και άφθονες φωτογραφίες (σσ. 35-64), των οποίων η αξία ως πηγών της πολιτιστικής ιστορίας είναι ανεκτίμητη. Ακολουθεί «Μουσική – Τραγούδι – Χορός» (σσ. 65 εξ., με την αναπαράσταση του παραδοσιακού γάμου), ένα κεφάλαιο για τη δανειστική βιβλιοθήκη (σσ. 88 εξ.), τους επισκέπτες (Σεφέρης, Ρίτσος), στο κεφάλαιο για τη «Λαογραφική παράδοση» βρίσκουμε το ονομαστό καρναβάλι (σσ. 97 εξ.) με πολλές φωτογραφίες από τη μεταπολεμική περίοδο, κεφάλαια για την παραδοσιακή φορεσιά, τη μουσικοχορευτική παράδοση, το γλωσσικό ιδίωμα του χωριού. Ακολουθεί μια γενικότερη παρουσίαση της Αγιάσου (σσ. 131 εξ.), για την οικονομική δραστηριότητα (σσ. 137 εξ.), την γνωστή κεραμική, ξυλογλυπτική, οικοδομική και αρχιτεκτονική, ακόμα και για το φυσικό περιβάλλον (σσ. 169 εξ.), τα αξιοθέατα (σσ. 182 εξ.) και πανηγύρια, τις εκδρομές κτλ. Όλα αυτά με πλούσιο εικονογραφικό υλικό, που κάνει τον τόμο χάρμα οφθαλμού.

Η μονογραφία της Παν. Καραμιχάλη, καμωμένη στο δικό της ηλεκτρονικό υπολογιστή, ξεκινάει με ένα ιστορικό για τις προσωπικότητες της Λέσβου από την αρχαιότητα (σσ. 11 εξ.), για να σταθεί ιδιαίτερα στον 20^ο αιώνα, που ονομάζει την «Λεσβιακή άνοιξη» (σσ. 16 εξ.). Ύστερα περνάει στα θέατρα του νησιού: το αρχαίο (σσ. 22 εξ.), τα θέατρα στον 19^ο και 20^ο αιώνα (σσ. 25 εξ.), το Δημοτικό Θέατρο (σσ. 31 εξ.): εξιστορεί τη δημιουργία του, παρουσιάζει την πολυλειτουργική αίθουσα (σσ. 36 εξ.), την ανακαίνισή του (σσ. 39 εξ.) και απαριθμεί τις θεατρικές παραστάσεις και την υπόλοιπη πολιτιστική του δραστηριότητα (σσ. 42 εξ.). Η παραστασιογραφία 1968-2007 είναι δουλεμένη κατευθείαν από τον τοπικό τύπο. Το πιο ενδιαφέρον κεφάλαιο βέβαια είναι «Η θεατρική κίνηση στη Λέσβο τον 19^ο και 20^ο αιώνα» (σσ. 58-178): ο Ταβουλάρης πιθανώς να έχει δώσει παραστάσεις εκεί από το 1865, σίγουρα όμως το 1895, το 1889 και η Βερόνη, από το 1903 υπάρχει το Δημοκρατικό Θέατρο στον κήπο της Δημαρχίας. Πρόκειται για μια μικρή αλλά εμπειριστατωμένη ιστορία του θεάτρου της Λέσβου, συγκεντρωμένη με ευσυνειδησία και αγάπη, αποδελτιώνοντας τον τοπικό τύπο και καταγράφοντας την όποια σχετική πληροφορία. Από αυτό το παραστασιολόγιο προκύπτει πως η Μυτιλήνη από την αρχή του 20^{ου} αιώνα είναι ιδιαίτερη περίπτωση για το επαρχιακό θέατρο στην Ελλάδα: όχι μόνο ως προς τις επισκέψεις θιάσων, αλλά και ως προς την ερασιτεχνική δραστηριότητα. Ειδικά στην περίοδο 1920-1935 και 1937-1940 είναι άφθονες οι παραστάσεις, ενώ μετά τον Δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο κάπως κάμπτεται η κίνηση και σβήνει σχεδόν οριστικά στα χρόνια της επταετίας. Ειδικά με το ερασιτεχνικό θέατρο ασχολείται και το επόμενο κεφάλαιο για τους πολιτιστικούς συλλόγους (σσ. 179 εξ.): το Αναγνωστήριο της Αγιάσου «Η ανάπτυξη» (σσ. 188 εξ.), η Χορωδία Μυτιλήνης (σσ. 192 εξ.), «Το Μπουρίνι» (σσ. 194 εξ.), «Ο Θεόφιλος» (σσ. 200 εξ.), «Οι άστεγοι» (σσ. 203 εξ.), τα Δ.Ε.Π.Τ.Α. Μυτιλήνης (σσ. 205 εξ.). Ακολουθεί ακόμα ένα κεφάλαιο για τις «Θεατρικές δραστηριότητες πανελληνίας εμβέλειας στη Λέσβο» (σσ. 207 εξ., ομιλίες, συνέδρια κτλ.) και η βιβλιογραφία (σσ. 213 εξ.) με όλες τις τοπικές εφημερίδες που έχουν αποδελτιωθεί και τα βοηθήματα που έχουν χρησιμοποιηθεί. - Ευχαριστούμε για το δώρο.